8 – МАВЗУ: ИНВЕСТИЦИЯЛАР (КАПИТАЛ ҚЎЙИЛМАЛАР), УЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ САМАРАДОРЛИГИ

- 1.Инвестициялар (капитал қўйилмалар) ҳақида тушунча, уларнинг ижтимоий-иқтисодий зарурлиги ва аҳамияти
- .2.+ишлоқ хўжалигида сарфланаётган инвестициялар (капитал қўйилмалар)нинг манбалари, уларнинг сарфланиш йўналишлари
- .3.Инвестициялар (капитал қўйилмалар)нинг иқтисодий самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар, уларни аниқлаш
- .4.Инвестиция (капитал қўйилма) лар даражаси, динамикаси ва уларнинг иқтисодий-ижтимоий самарадорлиги
- 5.Инвестиция (капитал қўйилма) лар кўламини кенгайтириш ва самарадорлигини ошириш йўллари

Инвестициялар мақсад ҳамда вазифаларига кўра, қуйидаги турларга бўлинади:

- капитал инвестициялар;
- инновацион инвестициялар;
- ижтимоий инвестициялар.

- Асосий фондларни барпо этишга ва такрор ишлаб чиқаришга, шунингдек, моддий ишлаб чиқаришнинг барча шаклларини ривожлантиришга сарфланган инвестициялар **капитал инвестициялар,** деб аталади.
- Техника ва технологияларнинг янги авлодини яратиш ва ўзлаштиришга сарфланган инвестициялар **инновация инвестициялардир**.
- Инсон салоҳиятини, малакасини ва ишлаб чиқариш тажрибасини оширишга, шунингдек, номоддий неъматларнинг бошқа шаклларини ривожлантиришга сарфланадиган маблағлар **ижтимоий инвестициялар,** деб аталади.
- Улар реал ҳамда молиявий инваестицияларга ҳам бўлинади. Моддийлашган асосий ва айланма воситаларга сарфланган маблағлар **реал инвестицияларни** ташкил этади.
- Қимматли қоғозларни (акция, облигация, вексел, сертификат) шакллантиришга сарфланган маблағлар эса **молиявий инвестициялар** ҳисобланади.

Бозор иқтисоди шароитида инвестицион сиёсатни шакллантиришда қуйидагиларга алоҳида эътибор бериш керак:

- тендер асосида рақобатбардош лойиҳаларни танлашга.
- қишлоқ хўжалиги учун мўлжалланган инвестицияларнинг иқтисодий жиҳатдан асосланганлигига.
- қишлоқ хўжалиги табиий-иқтисодий омилларининг хусусиятлари реал ҳисобга олинган ҳолда иқтисодий-ижтимоий натижалари аниқланган бўлиши зарур.
- чет эл инвесторларини ва уларнинг инвестицияларини қишлоқ хўжалигига жалб этишга.

Барча инвестициялар (капитал қўйилмалар) қуйидаги йирик иккита манбадан шакллантирилиб, амалга оширилади:

- ***корхонанинг ўз маблағларидан;***
- четдан жалб қилинган маблағлардан.
- Корхонанинг ўз маблағларига қуйидагилар киради:
  - корхонанинг соф фойдасидан ажратилаётган маблағлар;
  - амортизация фондидаги маблағлар;
  - асосий воситаларни тугатишдан, сотишдан келиб тушган маблағлар;
  - уларни ижарага беришдан тушган маблағлар;
  - қишлоқ хўжалик корхоналари қимматли қоғозлар чиқариб сотиш, бошқаларникини сотиб олиш натижасида олинаётган дивидентлардан ажратилаётган маблағлар.

- Макро ҳамда мезоиқтисод миқёсида инвестицияларнинг иқтисодий самарадорлиги уларнинг мутлақ (абсолют) иқтисодий самарадорлиги коэффициенти кўрсаткичи

$$Ис(Кс)=\frac{ЯИМу}{\sum Ис(Кк)} \text{ ёки } =\frac{ЯДу}{\sum Ис(Кк)}$$

- Бунда: Ис(Кс) – инвестиция (капитал қўйилма)ларнинг мутлақ (абсолют) иқтисодий самарадорлик коэффициенти;
- ЯИМ – макро, мезоиқтисод(тармоқ) миқёсида маълум бир давр ичида ялпи ички маҳсулотнинг ўсган суммаси, сўмда. Бунда қишлоқ хўжалигида ялпи даромаднинг ўсган суммаси ҳам олиниши мумкин;
- ΣИс (Кк) – инвестиция ёки сарфланган капитал қўйилма суммаси.

Қишлоқ кредит кооперативлари фаолиятининг асосий тамойиллари қуйидагилардан иборат бўлиши керак:

- истеъмолчига яқин бўлиши, бунинг учун у фермерлар, ширкатлар уюшмаси ҳудудида ташкил этилиши ва фаолият кўрсатиши мумкин. Бу унга фермерлар, деҳқонлар, пудратчилар, бошқа корхоналар ҳамда аҳоли аъзо бўлишини таъминлайди;
- кредит кооперативи мажбуриятлари юзасидан унинг аъзолари чекланмаган миқёсдаги жамоатчилик асосида жавобгарликка эга бўлиши;
- кооперативга кириш бадали ҳамда пайлари суммаси жуда катта бўлмаслиги, олинган фойда кооперативнинг бўлинмас ва заҳира фондларини ривожлантиришга сарфланиши;
- кооперативнинг иқтисодий негизи ҳисобланган бўлинмас мулкни барпо этиш, бу мулкнинг минимал миқдорини белгилаш;
- олинган кредитлардан фақат Низомда кўрсатилган мақсадлар учун фойдаланиш;
- бошқариш органларининг мавжудлиги ва уларнинг жамоатчилик асосида фаолият кўрсатиши.

Барча манбалардан шаклланаётган инвестиция маблағларини қишлоқ хўжалигида қуйидагиларга сарфлаш мақсадга мувофиқдир:

- фойдаланилаётган ерларнинг унумдорлиги юксалишини таъминлайдиган тадбирлар мажмуасини бажаришга;
- янги ерларни комплекс ўзлаштиришга;
- тармоқда фан ва самарали технологияларни ривожлантиришга;
- ирригация, мелиорация шахобчаларини қуришга, мавжудларининг ишга яроқлилигини таъминлаш мақсадида таъмирлашга;
- янги, самарали тракторларни, машиналарни, комбайнларни сотиб олиш ва мавжудларини таъмирлашга;
- ишлаб чиқариш бино-иншоотларини қуришга, мавжудларини таъмирлашга;
- кўп йиллик дарахтзорлар, боғзор, токзорлар яратишга;
- сермаҳсул чорва ҳайвонларини талаб даражасида кўпайтиришга;
- тармоқни барча ишлаб чиқариш воситалари билан таъминлашга;
- меҳнат ресурсларини такрор ишлаб чиқариш, интеллектуал мулкни ривожлантиришга;
- ижтимоий соҳаларни ривожлантиришга ва бошқаларга.